

Bijlage bij de uitnodiging.

Discussienotitie verbetering publieke ondersteuning lokale DIV, Archiefwerk en ICT

Aanleiding / probleemstelling

Er zijn 3 redenen om de ondersteuning van het lokale veld van DIV, ICT en Archiefwerk te optimaliseren:

1. Strategisch belang van Archiefwerk en DIV. Documentaire informatievoorziening en Archiefwerk zijn voor de lokale overheid van wezenlijk belang voor de goede informatievoorziening en communicatie met de burger, met de gemeenteraad en andere toezicht houdende partijen en andere overheden en samenwerkingspartners. Het is voor het imago van de overheid, de accountability en samenwerkingpartners van essentieel belang dat de overheidsinformatiehuishouding, het archiefwerk en de DIV in orde zijn. *De realiteit is dat in vele gemeenten de zaken (nog) niet op orde zijn. Tegelijk is helder dat de druk om beter te presteren opgevoerd zal worden. Zaak en procesgericht werken, digitalisering en het realiseren van duurzame digitale opslag vormen grote uitdagingen. Op het gebied van archieven staat men tegen achtergrond van het vervallen van het specifiek toezicht van de provincies, voor de uitdaging op basis van horizontaal verantwoording de kwaliteit van het werk te borgen. Op het DIV veld vormt de omslag naar zaak- en procesgericht werken een belangrijke opgave. Het is voor de gemeenten van strategisch belang dat zij op dit terrein goed presteren en op de professie worden ondersteund.*

2. De publieke ondersteuning is zwak. Het lokale archiefwerk en DIV zijn kennisintensieve professionele sectoren binnen de gemeenten, die beperkte inhoudelijke ondersteuning ontvangen. Het archiefwerk en de DIV worden vanuit de tweede lijn *zwak* ondersteund, het bestaande aanbod lijkt *versnipperd* en er wordt veel op de expertise van commerciële bedrijven en beroepsorganisaties geleund. Hierover zijn signalen bekend vanuit diverse hoeken: individuele gemeentelijke archivariissen en DIV-ers, SOD, BRAIN, het Nationaal Archief en het VNG bureau (BABVI en BAOZW). **De publieke ondersteuning moet versterkt worden.**

3. Bestaan onnatuurlijke schotten tussen de domeinen. Er zijn schotten tussen het archiefwerk, de DIV en ICT die gezien de impact van de digitaliseringstrend inhoudelijk niet langer houdbaar zijn. De zaken en de processen niet goed zijn aangesloten. DIV, archief (en zelfs ICT) zijn nog steeds te veel aparte werelden, los van 'de (core) business' van de gemeente. Het lokale archiefwerk en DIV zijn sterk in beweging. De digitalisering is de belangrijkste trend met sterke gevolgen voor de werkwijze en werkinhoud. Archiefwerk, DIV en ICT groeien onder invloed van de digitalisering ook verder naar elkaar toe. DIV en archiefwerk moeten in een keten op elkaar aangesloten zijn volgens de principes van proces- en zaakgericht werken. De werkvelden moeten interoperabel zijn met de bredere (keten)processen en voor de zaken die in een (keten)proces worden

behandeld/behartigd. Het archiefwerk raakt steeds meer betrokken bij de DIV - bedrijfsvoering aan de voorkant, om ervoor te zorgen dat het er aan de achterkant archiefwaardig uitkomt. De traditionele DIV bestaat binnenkort niet meer. De werkvloer bij gemeenten wordt direct betrokken en verantwoordelijk voor stukkenloop en archivering, waardoor er minder behoefte is aan DIV-ers, maar wel aan meer ICT-ers, een nieuwe speler op het veld die echter organisatorisch (binnen de gemeente, maar ook als beroepsgroep) los staat van DIV en Archiefwerk. ***Dit pleit voor een krachtenbundeling in het veld.***

Nadere toelichting

De gemeenten staan voor grote opgaven op het onderhavige terrein:

- Door de burger wordt steeds meer verwacht van de overheid als het gaat om dienstverlening, zo ook in de beschikbaarheid, toegankelijkheid van (elektronische) documenten.
- Er ligt hiernaast een duidelijke relatie met het streven naar de openbaarheid van overheidsinformatie. Proces en zaak moeten met documentaire (archief)informatie gereconstrueerd en verantwoord kunnen worden.
- Zaak- en procesgericht werken moet de dienstverlening aan de burger bevorderen. De nieuwe werkwijze heeft grote gevolgen voor de gemeentelijke werkvloer. (Zie boekje MO3 van DOXIS).DIV afdelingen verdwijnen werkzaamheden verplaatsen zich naar primaire producenten van documenten, ondersteund door ICT-ers. Proceseigenaren zijn steeds meer zelf verantwoordelijk voor het documenteren van processen en zaken; DIV en Archief hebben steeds meer een kaderstellende, faciliterende advies- en regierol.
- De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het beheer van het archief. De huidige uitvoering van het archiefwerk, met name buiten de grotere steden, laat volgens de inspecties te wensen over. Momenteel heeft 26% van de gemeenten (nog) geen archivaris benoemd: de gemeentesecretaris 'pakt het erbij'. Deze gemeenten hebben ook geen andere deskundige zoals een chieft information officer.
- In het kader van de implementatie van de aanbevelingen van de commissie Oosting zal o.a het verticaal specifiek toezicht van de provincies op het gemeentelijke archiefbeheer worden vervangen door generiek toezicht. Gemeenten moeten nu meer als ooit laten zien dat ze in staat zijn door middel van horizontale verantwoording de kwaliteit van het archiefbeheer te garanderen. De provincies bieden thans langs de weg van de inspectie ook advies en ondersteuning aan het veld. Dit zal waarschijnlijk verdwijnen de komende jaren zonder dat gemeenten een goed alternatief voor ondersteuning hebben.
- Gemeenten moeten een oplossing vinden voor duurzame elektronische opslag van data.
- DIV- en Archief, c.q. proces- en zaakgericht werken, zijn nog onvoldoende in opgenomen in de geen standaardarchitectuur voor de gemeentelijke overheid GEMMA. In het kader van het KING project zal getracht worden de landelijk 'Baseline' door te trekken naar het gemeentelijke domein

Hierbij moet aangetekend worden dat alle overheden met deze uitdagingen in meer of mindere mate te maken hebben. Door de burger wordt verwacht dat de overheden goed met elkaar samenwerken. Ontwikkelingen als de WABO dwingen tot nadere afstemming, terwijl kosten dwingen tot samenwerking tussen overheden (gemeenten onderling, maar ook alle drie de bestuurslagen, bijvoorbeeld in de opslag van gegevens.

Vraagzijde

De vraag vanuit het gemeentelijke archiefwerk en DIV kan als volgt getypeerd worden.

Er is behoefte aan:

- vervulling vraagbaakfunctie wet- en regelgeving, te gebruiken richtlijnen, standaards, normen etc.
- ondersteuning van de uitvoering op het gebied van proces- en systeeminrichting – met name inrichting proces- en zaakgericht werken en aansluiting op het stelsel van basisregistraties - , digitalisering, organisatieverandering
- ontwikkelen van standaards, modellen, richtlijnen: zowel digitaal als analoog
- toetsing van producten aan standaards.
- opleidingen en functieprofielen
- kwaliteitsbeleid
- certificering
- Professionele belangenbehartiging (dwz niet bestuurlijke belangenbehartiging, maar vakinhoudelijke gedreven).
- Uitwisseling van informatie en best practices
- Benchmark

Ondersteuningaanbod

Het bestaande aanbod is de volgende:

- **Commerciële bedrijven, met name DOXIS.** De VNG heeft meer dan 10 jaar geleden het *Centraal Bureau voor Organisatie, Documentatie, Registratuur en Personeelsbeheer (ODRP)* geprivatiseerd. Het bedrijf DOXIS verleent nog steun (met name vraagbaakfunctie) aan gemeenten, maar deze moeten wel als klant zijn geregistreerd.¹ Ook andere commerciële partijen bieden diensten aan: SDU, DOCfactory, VHIC, Digital Display, KBenP, BECIS etc.. Hoewel deze bedrijven goed werk verrichten betreft het hier geen onafhankelijke partijen.
- **Erfgoed Nederland.** De Rijkssteunfunctie archieven is ondergebracht in 2008 bij het nieuwe sectorinstituut voor de erfgoed sector, Erfgoed.NL. Erfgoed Nederland is het landelijke sectorinstituut voor het erfgoed. Als landelijk sectorinstituut voor het cultureel erfgoed richt Erfgoed Nederland zich op kennisoverdracht en innovatie in de erfgoedsector. Erfgoed Nederland brengt daartoe organisaties (van buiten en binnen de erfgoedsector) bijeen rond actuele maatschappelijke vraagstukken, en organiseert reflectie, kennisuitwisseling en debat. Erfgoed Nederland is een stichting en ontvangt rechtstreeks subsidie van het ministerie van OCW. Dit instituut richt zich echter hoofdzakelijk op erfgoed overstijgende thema's en minder op praktische ondersteuning van archiefdiensten.
- **DEN.** DEN is het nationale kenniscentrum voor ICT in het cultureel erfgoed. DEN bevordert en bewaakt de kwaliteit van digitalisering en digitale dienstverlening door de erfgoedsector,

¹ De VNG heeft onlangs besloten de samenwerking met het bedrijf DOXIS te beëindigen.

waaronder archieven. DEN investeert in kennisontwikkeling op het gebied van open ICT-standaarden en andere landelijke kwaliteitsprincipes voor duurzame digitalisering. Ook stimuleert DEN de erfgoedinstellingen te innoveren en hun diensten aan te passen aan de eisen van de digitaliserende samenleving. Door kwaliteitszorg versterkt DEN de toekomstvastheid en de publieksgerichtheid van een nationale infrastructuur voor digitaal erfgoed. DEN maakt onderdeel uit van de basisinfrastructuur in de culturele sector, en wordt gefinancierd door het ministerie van OCW.

- **Provincies.** De provinciale archiefinspecties verenigd in het LOPAI zijn ook actief op het veld van lokale ondersteuning (o.a. handreikingen). Het provinciale toezicht zal echter komen te vervallen als gevolg van de implementatie van de adviezen van de commissie Oosting. De toekomst van de provinciale inspecties is ongewis. Sommige provinciale erfgoedinstellingen bieden beperkt (niet archiefspecifiek) ondersteuning aan archiefinstellingen, maar vele ook niet en de diversiteit is groot. Overigens is het zuiverder toezicht en ondersteuning niet te vermengen.
- **SOD.** De vereniging van DIV-ers SOD stelt zich ten doel de bevordering van een praktische en doeltreffende verzorging van de documentaire informatievoorziening en de administratieve organisatie. De vereniging tracht dit doel te bereiken door het beleggen van bijeenkomsten, het houden van voordrachten, het organiseren van opleidingen en examens, het organiseren van excursies en studiedagen en het verzorgen van een vakblad. Wel heeft SOD-opleidingen (dat met DOXIS samenwerkt) een goede positie in het veld.
- **BRAIN.** De nieuwe branchevereniging van archiefinstellingen BRAIN zet zich in voor de belangenbehartiging op het gebied van archiefwerk. BRAIN “verbindt, versterkt en ondersteunt archiefinstellingen in Nederland, zodat die in staat zijn de maatschappelijke, culturele en informatieve waarde van hun archieven en documentaire collecties optimaal tot hun recht te laten komen. De vereniging schept daarvoor de benodigde voorwaarden door op te treden als lobbyist, dienstverlener/adviseur, platform en ‘gilde’. De vereniging kent (nog) een beperkt bereik onder gemeentelijke archiefinstellingen (67 van de potentieel 200). Ook niet-gemeentelijke archieven zijn hiervan lid. De vereniging heeft alleen beperkte inkomsten, uit de ledencontributie.
- **KVAN.** Ook de beroepsvereniging KVAN (Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland) vervult een rol op het gebied van archiefwerk. De KVAN is de beroepsorganisatie van archivariissen en recordsmanagers. De vereniging stelt zich ten doel de belangen van het Nederlands archiefwezen te behartigen en de deskundigheid van archivariissen te bevorderen. De KVAN is er primair voor de beroepsbeoefenaar en niet voor de archiefinstelling.
- **VIAG.** De Vereniging van coördinatoren I&A van Gemeenten (VIAG) stelt zich ten doel om de functionarissen die in de gemeenten werkzaam zijn in de ICT erkenning en een communicatiekanaal te geven. De VIAG, die ook regionale kringen kent, is gericht op netwerk en kennisuitwisseling en ontwikkelt producten ter ondersteuning van het gemeentelijke ICT veld.
- **IMG 100.000+ :** De Informatie Management Groep (IMG) 100.000 plus is de vereniging van informatiemanagers van alle gemeenten met omstreeks 100.000 inwoners of meer.

IMG100.000+ is spreekbuis en belangenbehartiger en stelt zich vooral ten doel de uitwisseling van visie, kennis en ervaring met betrekking tot het informatiemanagement in de 'elektronische' gemeente, te bevorderen. IMG100.000+ richt zich primair op zaak- en procesgericht werken

- **FAMO.** De FAMO is een vereniging van algemene middelenmanagers bij met name provincies, (deel)gemeenten, water- schappen, politieorganisaties, gemeenschappelijke regeling- en andere samenwerkings- verbanden. Doelstelling is om de leden te voorzien in "Kennis" en om hen in de gelegenheid te stellen contacten te hebben met vakbroeders om te "Kennissen en te netwerken". Ondersteuning daarbij van de advies- c.q. beslisfunctie van de leden is daarbij het oogmerk.
- **Sociale media.** Er is een aantal sociale media actief geworden op het onderhavige veld, o.a BREED en Archief 2.0.
- **KING.** KING is met ingang van 2011 actief om "belangeloos gemeenten te ondersteunen". KING is nog jong en het aanbod op onderhavige terreinen is een onuitgekristalliseerde. KING kent een groot ICT component (o.a. GEMMA architectuur, e-dienstverlening) heeft potentie om m.n. voor het DIV veld praktisch betekenis te hebben. Zo gaat KING binnenkort aan de slag om een Baseline DIV voor gemeenten te ontwikkelen. Ook houdt KING zich bezig met zaak- en procesgericht werken en bevordering van shared services. Het concrete ondersteuningsaanbod van KING moet nog wel helder worden.
- **Nationaal Archief.** Het National archief wil sinds enige tijd zijn rol als Rijksarchiefdienst en kenniscentrum op archiefgebied nieuw leven inblazen en heeft daartoe onder andere een website geopend. Het geheel is nu nog te weinig concreet voor de dagelijkse praktijk van gemeenten. De ondersteunende rol van het Nationaal Archief is voorts een onderwerp in het kader van de Archiefvisie die het Rijk thans ontwikkelt.

Conclusies

- De verschillende publieke partijen zijn relatief *zwak*: ze missen ofwel de missie ofwel de kracht om het (gehele) veld goed te ondersteunen.
- Uit de opsomming blijkt tevens de *versnippering* van de ondersteuning. De laatste jaren - sinds de digitalisering en de opkomst van zaakgericht werken - komen standards overal vandaan: naast bovengenoemde partijen ook van het Nationaal Archief / OCW, ministerie BZK en Kennislab (Baseline).² Er lijkt verder een nieuwe, aparte digitale circuit ontstaan.
- Ook zitten er organisatorische *schotten* tussen archief en DIV en ICT, die niet langer houdbaar zijn tegen achtergrond van het zaak- en procesgericht werken. Het aantal DIV-ers neemt af; de "nieuwe DIV-ers" zijn veelal ICT professionals, die echter zwak georganiseerd zijn.
- Het ontbreekt aan een gemeenschappelijk kader kader waarbinnen door verschillende vakorganisaties wordt samengewerkt

² ICTU/KennisLAB is het gezamenlijke platform voor uitwisseling van kennis en instrumenten voor verbetering van de digitale informatiehuishouding binnen de Rijksoverheid. Kennislab onderhoudt de landelijke Baseline en zorgt voor doorontwikkeling; brengt vraag en aanbod van kennis en werkende oplossingen bij elkaar; coördineert gezamenlijke productontwikkeling en brengt regelmatig publicaties uit over producten, instrumenten en voortgang.

Vragen

- 1) Herkent u zich in de conclusies?
- 2) Welk deel van de lokale vraag naar ondersteuning op het onderhavige terrein kan uw organisatie voor haar rekening nemen?
- 3) Is uw organisatie ook in voldoende mate toegerust om deze rol te vervullen? Aan welke condities moet voldaan worden om de rol te vervullen?
- 4) Is uw organisatie bereid tot samenwerking met andere partijen om onderlinge schotten te slechten en de ondersteuning kwalitatief naar een hoger niveau te tillen?

Stellingen voor verbeterde ondersteuning

A. Het gewenst dat de versnipperde ondersteuning op het terrein van DIV en archiefwerk worden gebundeld. Geld en energie moeten niet langer verspild maar de krachten gebundeld om richting te geven aan eenheid van beleid. Een vorm hiervoor kan zijn tot stand brengen van een platform van de deelnemende organisaties. Dit platform brengt vakorganisaties op het gebied van DIV, ICT en archiefwerk inhoudelijk onder één vlag: (digitale) (documentaire) overheidsinformatiehuishouding.

B. Er is behoefte aan een robuustere vorm van onafhankelijke, publieke, ondersteuning en sectorspecifieke belangenbehartiging op het gebied van gemeentelijk archiefwerk en DIV.